चार कक्षामा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको सस्वरपठन क्षमताको अध्ययन

त्रिभुवन विश्वविद्यालय

शिक्षाशास्त्र सङ्काय नेपाली भाषा शिक्षा विभागअन्तर्गत

स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्षको नेपाली भाषा शिक्षा विषयको (नेपा. शि. ५९८)

पाठ्यांशको प्रयोजनका निमित्त प्रस्तुत

शोधपत्र

शोधार्थी

हरी गिरी

एम.एड.नेपाली

रोल नं. २८२/०६०

दोस्रो वर्षको परीक्षा क्रमाङ्क : २८०४७२

त्रि.वि. दर्ता नं. ६-१-३१८-००३५-९६

नेपाली भाषा शिक्षा विभाग

शिक्षाशास्त्र सङ्काय

विश्वविद्यालय क्याम्पस, कीर्तिपुर

२०६३

निर्देशकको सिफारिस पत्र

नेपाली भाषा शिक्षा विभागअन्तर्गत स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्षको नेपाली भाषा शिक्षा विषयको (नेपा.शि. ५९८ पाठ्यांशको प्रयोजनार्थ प्रस्तुत “चार कक्षामा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको सस्वरपठन क्षमताको अध्ययन” हरी गिरीले मेरो निर्देशनमा तयार पार्नुभएको हो । उहाँले निकै परिश्रम तथा मिहिनेतका साथ गर्नुभएको प्रस्तुत अध्ययन सन्तोषजनक भएकाले आवश्यक मूल्याङ्कनका लागि सिफारिस गर्दछु ।

मितिः-

शोध निर्देशक

श्री राजेन्द्रप्रसाद पौडेल

(उप-प्राध्यापक)

नेपाली भाषा शिक्षा विभाग

शिक्षाशास्त्र सङ्काय

त्रिभुवन विश्वविद्यालय

कीर्तिपुर

स्वीकृति- पत्र

नेपाली भाषा शिक्षा विभागकी छात्रा हरी गिरीले स्नातकोत्तर (एम.एड.) तहमा नेपाली विषयको नेपा.शि. ५९८ पाठ्यांशको प्रयोजनका लागि प्रस्तुत “चार कक्षामा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको सस्वरपठन क्षमताको अध्ययन” शीर्षकको शोधपत्र नेपाली विषयमा स्नातकोत्तर उपाधिका लागि उचित ठहरिएकाले स्वीकृति प्रदान गरिएको छ ।

शोधपत्र मूल्याङ्कन समिति

क्र.सं.	नाम	हस्ताक्षर
१.	सह-प्रा. श्री भोजराज ढुङ्गेल	....
२.	प्रा. डा. हेमाङ्गराज अधिकारी	....
३.	प्रा. डा. रामचन्द्र लम्साल	....
४	प्रा. डा. केदारप्रसाद शर्मा	....
५	सह-प्रा. डा. पारस भण्डारी	....
६.	उप-प्रा. श्री राजेन्द्रप्रसाद पौडेल	....

मिति :- २०६३/४/३०

कृतज्ञता ज्ञापन

"चार कक्षामा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको सस्वरपठन क्षमताको अध्ययन" शीर्षकको शोधपत्र त्रि.वि. शिक्षाशास्त्र सङ्काय नेपाली भाषा शिक्षा विभागअर्न्तगत स्नातकोत्तर तह दास्रो वर्षको नेपाली शिक्षा विषयको (नेपा. शि. ५९८) पाठ्यांशको प्रयोजनका लािग तयार पारिएको हो । पर्वत जिल्लाका चार कक्षामा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको सस्वरपठन क्षमताको अवस्था, सुधार्नुपर्ने पक्ष औंल्याई भविष्यका लागि सुधारका उपायहरू दिन थोरै मात्रामा भए पनि सहयोग पुऱ्याउने भन्ने आशा गरेकी छु ।

यस शोधपत्र तयार गर्ने क्रममा शोधपत्रको शीर्षक चयनका साथै शोध निर्देशन दिई सहयोग गर्नुहुने श्रद्धेय गुरु उप-प्राध्यापक राजेन्द्रप्रसाद पौडेलज्यूप्रति हार्दिक कृतज्ञता ज्ञापन गर्न चाहन्छु । यसैगरी यस शोध पत्रको प्रस्तावलाई विभागीय स्वीकृति प्रदान गरी शोध कार्य गर्ने सुअवसर प्रदान गर्नुहुने विभागीय प्रमुख आदरणीय गुरु सह-प्राध्यापक श्री भोजराज ढुङ्गेलज्यूप्रति कृतज्ञ छु । शीर्षक चयनकै क्रममा आवश्यक सुझाव र सल्लाह दिई शोध कार्यलाई पूर्णता दिने क्रममा सहयोग गर्नु हुने श्रद्धेय प्रा. डा. हेमाङ्गराज अधिकारी र सह-प्राध्यापक श्री डा. पारसमणि भण्डारीज्यू प्रति आभार प्रकट गर्दछु । शोधकार्यलाई पूर्णता दिने क्रममा नै सहयोग गर्नुहुने गुरु प्रा.डा. केदारप्रसाद शर्माज्यूको सहयोग पनि अविस्मरणीय छ ।

शोधपत्र तयार गर्ने क्रममा सहयोग र प्रेरणा प्रदान गर्नु हुने पिता श्री टीका गिरी र ममतामयी माता अम्बा गिरीप्रति सधैं ऋणी रहनेछु । साथै यसकै क्रममा प्रेरणा प्रदान गरी सहयोग पुऱ्याउने श्रीमान् ईश्वर गिरीलाई स्मरण गर्दछु । अध्ययनकै क्रममा सहयोग पुऱ्याउनु हुने सबै दिदीहरू, भाइ र भाइबुहारीलाई पनि स्मरण गर्दछु । शोध अध्ययनकै क्रममा सहयोग

पुऱ्याउने साथीहरू लक्ष्मीमाया श्रेष्ठ, हरिबहादुर जि.सी.र योगेन्द्रप्रसाद सुवेदीका साथै अन्य साथीहरूलाई धन्यवाद दिन चाहन्छु । अध्ययनका क्रममा सन्दर्भ सामग्री उपलब्ध गराउने संघसंस्थाहरू र सन्दर्भ सामग्रीका लेखकज्यूहरू पनि आभार व्यक्त गर्दछु । साथै शोधलेखनका क्रममा आवश्यक सहयोग जुटाई प्रत्यक्ष अप्रत्यक्ष रूपमा सहयोग पुऱ्याउनु हुने सम्पूर्ण महानुभावहरूप्रति कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु । यस शोधपत्रलाई छिटोछरितो एवम् शुद्धरूपमा टङ्कण गरी सहयोग गर्नु हुने साझा कम्प्युटर सेन्टर, कीर्तिपुरका श्री सुजीन श्रेष्ठलाई धन्यवाद दिन चाहन्छु ।

अन्त्यमा, प्रस्तुत शोधपत्रको उचित मूल्याङ्कनका लागि त्रिभुवन विश्वविद्यालय शिक्षाशास्त्र सङ्काय नेपाली भाषा शिक्षा विभाग समक्ष पेश गर्दछु ।

मिति :२०६३/४/३०

शोधार्थी

हरी गिरी

स्नातकोत्तर तह

नेपाली भाषा शिक्षा विभाग,

शिक्षाशास्त्र सङ्काय

त्रिभुवन विश्वविद्यालय,

कीर्तिपुर

२०६३

शोधशीर्षक	: **चार कक्षामा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको सस्वरपठन क्षमताको अध्ययन**
शोधार्थी	: **हरी गिरी**
शोधनिर्देशक	: **उप प्रा.श्री राजेन्द्रप्रसाद पौडेल**
विभाग/क्याम्पस	: **नेपाली भाषा शिक्षा विभाग, विश्वविद्यालय क्याम्पस, कीर्तिपुर**
शैक्षिक वर्ष	: **२०६०/०६२; पृष्ठ : ११६+१३ : जम्मा अध्याय : पाँच**

शोधप्रक्रिया

प्रस्तुत शोधपत्र नेपाली शिक्षा एम. एड. दास्रो वर्ष नेपा. शि. ५९८ पाठ्यांशको प्रयोजनका लागि तयार गरिएको हो ।

कक्षा चारमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको सस्वरपठन क्षमताको अध्ययन गर्ने, भाषाका विद्यार्थीहरूको सस्वरपठन क्षमता पहिल्याउने, विद्यार्थीहरूका सस्वरपठनसम्वन्धी समस्या र तिनको कारण पत्ता लगाउने, उपरोक्त समस्या समाधानका लागि आवश्यक सुझावहरू प्रस्तुत गर्ने उद्देश्यमा प्रस्तुत शोधकार्य केन्द्रित रहेको छ ।

यस शोधकार्यमा क्षेत्रीय सामग्री सङ्कलन विधिको अवलम्बन गरिएको छ । त्यस क्रममा पर्वत जिल्लाका बाँसखर्क, माझफाँट, लेकफाँट, धाइरिङ्ग, नाग्लिवाङ, पाङ, खुर्कोट र शिवालय गरी ८ गा. वि. स. लाई सामग्री सङ्कलनको स्रोत क्षेत्र बनाइएको छ । यसरी प्रश्नावली फाराममा विभिन्न उपशीर्षक राखी प्रश्नावलीका साथै मौखिक अन्तर्वाता, अनौपचारिक कुराकानी आदि प्रयोगात्मक पद्धतिद्वारा आवश्यक सामग्री सङ्कलन गरिएको देखिन्छ । यस पद्धतिमा सूचकहरू विद्यार्थीहरूलाई नै गराइएको छ ।

पहिलो अध्यायमा शोध परिचय, दोस्रोमा सस्वरपठनको सैद्धान्तिक अवधारण, तेस्रोमा व्याख्या तथा विल्लेषण, चौथोमा सस्वरपठनमा देखिएका समस्या र पाँचौमा निष्कर्ष र सुझाव गरी पाँच अध्यायमा यो शोधपत्र तयार भएको छ ।

शोध निष्कर्ष

यस शोधका मुख्य निष्कर्षहरूलाई निम्नानुसार प्रस्तुत गर्न सकिन्छ -

१. ससस्वपठन भनेको लिपी चिन्हहरूलाई आवाजमा परिणत गर्नु हो ।

२. यसलाई गतियति, पदयोग, पदवियोग, हाउभाउ, विधाको ख्याल, आरोहअवरोह, चिन्हको ख्याल, बोधगम्यता, उच्चारण, शब्द र वाक्यको पुनरावृत्ति, थेगो र मातृभाषाको प्रभाव आदि शीर्षकमा राखी अध्ययन गरिएको छ ।

३. माथिका सबै शीर्षकहरूमा जातिगत रुपमा दमाई, कामी, गुरुङ, मगर आदि जातिहरू नराम्रो स्थितिमा देखिएका छन् भने ब्राह्मण, क्षेत्री, राम्रो स्तरमा देखिएका छन् ।

४. अधिकांश विद्यालयका विद्यार्थीहरूले माथिका बुँदाहरूमध्ये चिन्हको ख्याल अरू बुँदाभन्दा राम्रो गरेको पाइयो । अरू बुँदाहरू कमजोर स्तरमा छन् ।

विषयसूची

पृष्ठ संख्या

अध्याय एक

शोध परिचय **१-१३**

१.१ शोध शीर्षक १

१.२ शोध प्रयोजन १

१.३ समस्याकथन १

१.४ अध्ययन उद्देश्यहरू ४

१.५ अध्ययनको औचित्य ४

१.६ अध्ययनको सीमा ६

१.७ पूर्वकार्यको समीक्षा ७

१.८ शोध विधि १२

१.९ शोधपत्रको रूपरेखा १३

अध्याय दुई

सस्वरपठनको सैद्धान्तिक अवधारणा **१४-२८**

२.१ परिचय र परिभाषा १४

२.२ सस्वरपठनको उद्देश्य र कार्य १९

२.३ सस्वरपठन अध्ययनका आधारहरू २२

अध्याय तीन

व्याख्या तथा विश्लेषण २९-८७

३.१ सस्वरपठनमा गतियतिसम्बन्धी अवस्था २९

३.१.१ गतियतिसम्बन्धी अवस्था - - १ ३२

३.१.२ गतियतिसम्बन्धी अवस्था - - २ ३३

३.१.३. गतियतिसम्बन्धी अवस्था - - ३ ३४

३.२. सस्वरपठनमा पदयोग र पदवियोगसम्बन्धी अध्ययन ३६

३.२.१. पदयोग र पदवियोगसम्बन्धी अध्ययन - - १ ३७

३.२.२ पदयोग र पदवियोगसम्बन्धी अध्ययन - - २ ३९

३.३. सस्वरपठनमा हाउभाउसम्बन्धी अध्ययन ४०

३.३.१ हाउभाउसम्वन्धी अध्ययन - - १ ४२

३.३.२ हाउभाउसम्बन्धी अध्ययन - - २ ४४

३.४. सस्वरपठनमा विधाको ख्यालसम्बन्धी अध्ययन ४५

३.४.१ विधाको ख्यालसम्बन्धी अध्ययन - - १ ४७

३.४.२ विधाको ख्यालसम्बन्धी अध्ययन - - २ ४९

३.५. सस्वरपठनमा आरोहअवरोहसम्बन्धी अध्ययन ५०

३.५.१. आरोहअवरोहकोसम्बन्धी अध्ययन - - १ ५२

३.५.२ आरोहअवरोहकोसम्बन्धी अध्ययन - - २ ५४

३.६. सस्वरपठनमा चिन्हको ख्यालसम्बन्धी अध्ययन ५५

३.६.१. चिन्हको ख्यालसम्बन्धी अध्ययन - - १ ५७

३.६.२ चिन्हको ख्यालसम्बन्धी अध्ययन - - २ ५९

३.७. सस्वरपठनमा बोधगम्यसम्बन्धी अध्ययन ६०

३.७.१ बोधगम्यसम्बन्धी अध्ययन - - १ ६२

३.७.२..बोधगम्यसम्बन्धी अध्ययनः - - २ ६४

३.८. सस्वरपठनमा उच्चारणसम्बन्धी अध्ययन ६५

३.८.१. उच्चारणसम्बन्धी अध्ययन - - १ ६७

३.८.२ उच्चारणसम्बन्धी अध्ययनः - - २ ६९

३.८.३.उच्चारणसम्बन्धी अध्ययन - - ३ ७०

३.९. सस्वरपठनमा शब्द र वाक्यको पुनरावृत्तिसबन्धी अध्ययन ७२

३.९.१. शब्द र वाक्यको पुनरावृत्तिसम्बन्धी अध्ययन - - १ ७३

३. ९.२. शब्द र वाक्यको पुनरावृत्तिसम्बन्धी अध्ययन - - २ ७५

३. ९.३. शब्द र वाक्यको पुनरावृत्तिसम्बन्धी अध्ययन - - ३ ७६

३.१०. सस्वरपठनमा थेगोको प्रयोगसम्बन्धी अध्ययन ७८

३.१०.१. थेगोको प्रयोगसम्बन्धी अध्ययन - - १ ८०

३.१०.२. थेगोको प्रयोगसम्बन्धी अध्ययनः - - २ ८२

३.११. सस्वरपठनमा मातृभाषाको प्रयोगसम्बन्धी अध्ययन ८३

३.११.१. मातृभाषाको प्रभावसम्बन्धी अध्ययन - - १ ८४

३.११.२. मातृभाषाको प्रभावसम्बन्धी अध्ययन - - २ ८६

अध्याय चार

सस्वरपठनमा देखिएका समस्या **८८-९४**

४.१. गतियतिसम्बन्धी समस्या ८८

४.२.. पदयोग र पदवियोगसम्बन्धी समस्या ८९

४.३. हाउभाउसम्बन्धी समस्या ८९

४.४. विधाको ख्यालसम्बन्धी समस्या ९०

४.५. आरोहअवरोहसम्बन्धी समस्या ९०

४.६. चिन्हको ख्यालसम्बन्धी समस्या ९१

४.७. बोधसम्बन्धी समस्या ९२

४.८. उच्चारणसम्बन्धी समस्या ९२

४.९. शब्द र वाक्यको पुनरावृत्तिसम्बन्धी समस्या ९३

४.१०. थेगोको प्रयोगसम्बन्धी समस्या ९४

४.११. मातृभाषाको प्रयोगसम्बन्धी समस्या ९४

अध्याय पाँच

निष्कर्ष र सुझाव ९५

भावी अध्यनकालागि संभावित शीर्षकहरू १०४

सन्दर्भग्रन्थसूची

परिशिष्टहरू

तालिकासूची

पृष्ठ संख्या

तालिका नं १ जातिगत, सरकारी र निजी विद्यालयका आधारमा गति-यतिसम्बन्धी अध्ययन ३१

तलिका नं. २ पदयोग र पदवियोगसम्बन्धी अध्ययन ३९

तालिका नं.३ हाउभाउसम्बन्धी अध्ययन ४४

तालिका नं.४ विधासम्बन्धी अध्ययन ४९

तलिका नं. ५ आरोहअवरोहसम्बन्धी अध्ययन ५४

तालिका नं. ६ चिन्हसम्बन्धी अध्ययन ५९

तालिका नं. ७ बोधसम्बन्धी अध्ययन ६४

तालिका नं. ८ उच्चारणसम्बन्धी अध्ययन ६९

तालिका नं. ९ शब्द र वाक्यको पुनरावृत्तिसम्बन्धी अध्ययन ७५

तलिका नं. १० थेगोको प्रयोगसम्बन्धी अध्ययन ८२

तलिका नं. ११ मातृभाषाको प्रयोगसम्बन्धी अध्ययन ८६

संक्षिप्त शब्दहरू

संक्षिप्त रूप	पूर्ण रूप
क्र.सं.	क्रम संख्या
वि.सं.	विद्यार्थी संख्या
प्रा.	प्राध्यापक
डा.	डाक्टर
सह	सहायक
नं.	नम्बर
रो.नं.	रोल नम्बर
त्रि.वि.	त्रिभुवन विश्वविद्यालय
द.नं.	दर्ता नम्बर
एम.एड.	मास्टर्स डिग्री इन एजुकेशन
नेपा.शि.	नेपाली शिक्षा
प्रा.वि.	प्राथमिक विद्यालय
नि.मा.वि.	निम्न माध्यामिक विद्यालय
मा.वि.	माध्यामिक विद्यालय